

Bankarstvo u 2010. godini - štednja, kamate, krediti

26. listopada 2009.
Zdenko Adrović
Raiffeisenbank Austria d.d.

Sadržaj

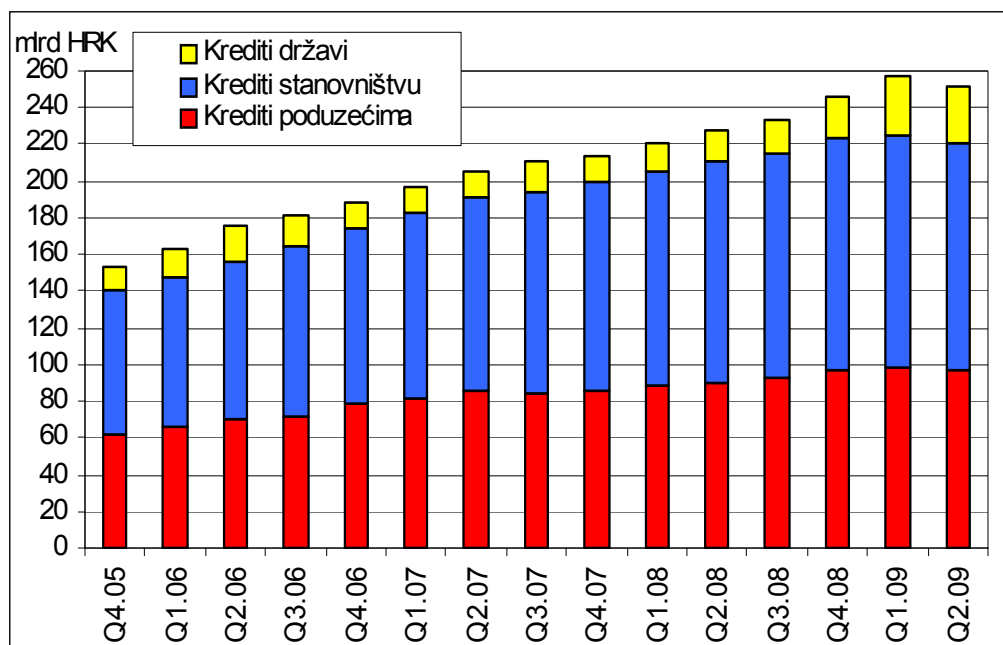
	Sadržaj	
1	Razvoj bankarskog sustava u Hrvatskoj	3
2	Doba financijske krize i recesije	6
3	Utjecaj promjena na banke	9
4	Prognoza za 2010. godinu	14

1. Razvoj bankarskog sustava u Hrvatskoj (1)

- U hrvatskom bankarskom sektoru su **do svjetske financijske krize** provedene dublje tržišne reforme nego u drugim sektorima nacionalne ekonomije:
 - Privatiziran ~ 95%
 - Internacionaliziran ~ 90%
 - Euroiziran ~ 65%
 - Tehnološki napredaniji, produktivniji, kompetitivniji, profitabilniji;
- Zahvaljujući **međunarodnoj integraciji** hrvatske banke su imale olakšan pristup inozemnim izvorima sredstava,
 - Kompenzirale su manjak domaće štednje, prvenstveno dugoročnih izvora sredstava,
 - Uskladile su ponudu kredita sa potražnjom državnog i privatnog sektora po regionalno konkurentnim kamatnim stopama;
- Zahvaljujući **domaćoj regulaciji** hrvatske banke su dočekale svjetsku financijsku krizu s visokim stupnjem otpornosti na vanjske šokove:
 - Prosječna kapitalna adekvatnost ~ 15%
 - Devizne rezerve likvidnosti ~ 30%
 - Profitabilnost ~ 10%
 - Domaće tržište nema sekuritiziranih vrijednosnih papira i kreditnih derivata,
 - Banke nemaju ulaganja u inozemnu imovinu visokog rizika (ali i prinosa) iz koje je u svjetskoj krizi većinom nastala toksična imovina banaka.

1. Razvoj bankarskog sustava u Hrvatskoj (2)

Hrvatski bankarski sustav – krediti po segmentima

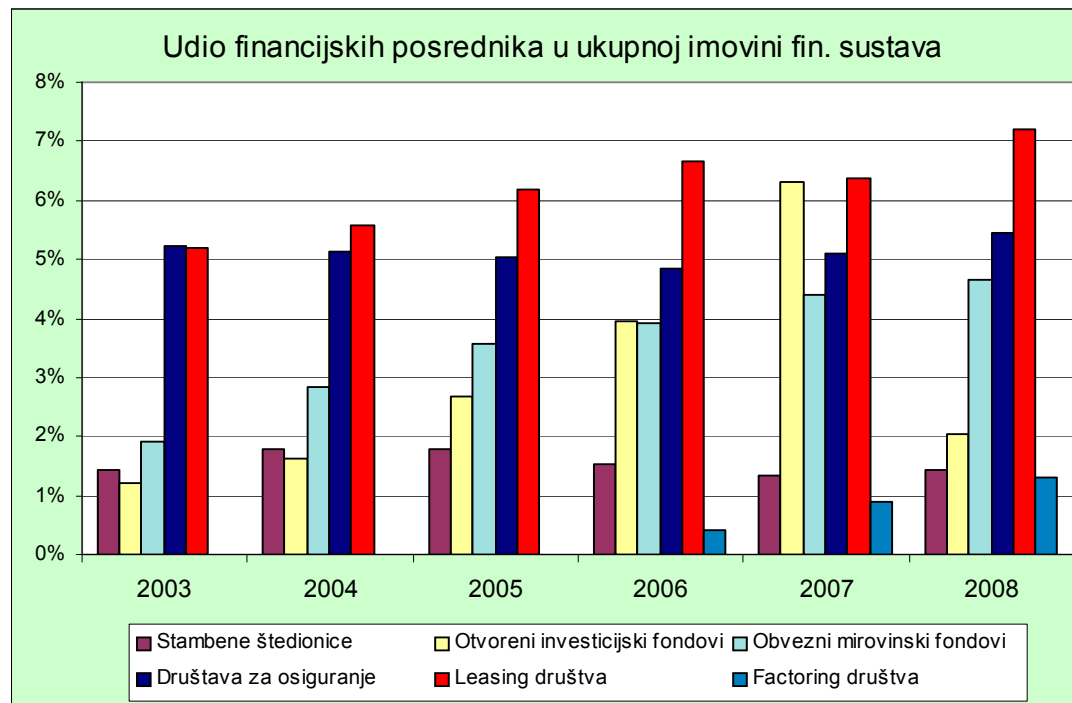

Izvor: HNB, Raiffeisen istraživanja

- U razdoblju od tri godine (05-08) banke su povećale kreditni portfelj za 100 milijardi kuna,
- **Kreditni nedržavnim sektorima** rastli su do kraja 2008., a u 2009. stagniraju,
- **Kreditiranje države je u porastu početkom 2009. godine,**
- Promjene u veličini kreditnog portfelja poduzećima ovisne su o dostupnosti korištenja alternativnih načina financiranja: *leasinga i faktoringa, izdanja vrijednosnica, direktnog zaduživanja u inozemstvu, kreditiranja između poduzeća.*

1. Razvoj bankarskog sustava u Hrvatskoj (3)

- Banke zadržavaju dominaciju na domaćem financijskom tržištu sa $\frac{3}{4}$ učešća prema ukupnoj imovini,
- Leasing i stambene štedionice se nisu uspjeli nametnuti kao značajna alternativa dugoročnim kreditima banaka unatoč nižim kapitalnim zahtjevima i bez propisane imobilizacije dijela likvidne imovine,
- Investicijski fondovi su nakon ekspanzije 2005.-2007. godine smanjeni u 2008.

Izvor: HNB, HANFA,
Raiffeisen istraživanja

2. Doba financijske krize i recesije (1)

- Početak svjetske financijske krize vežemo uz širenje vala nenaplativosti američkih drugorazrednih hipotekarnih kredita u **ljetu 2007. godine**,
 - Širenje krize se odvijalo preko financijskih instrumenata za trgovanje kreditnim rizikom utemeljenih na posrnulim zajmovima,
 - Hrvatske banke nisu osjetile utjecaj prve faze krize jer nisu ulagale u kontaminirane financijske instrumente;
- Eskalacija svjetske financijske krize od **rujna 2008. godine** nastaje zbog povećane percepcije rizika financijskih institucija – banaka, što **paralizira kreditno tržište** između banaka, a potom i banaka prema ostalim klijentima;
 - U uvjetima nepovjerenja na međubankarskom tržištu gubi se mogućnost ročne transformacije, pa banke **skraćuju rokove dospjeća novih kredita**,
 - Jača državna potrošnja kao kompenzacija pada privatne, rastu budgetski deficiti razvijenih zemalja, što rezultira **povratnim kretanjem kapitala na svjetskom tržištu**,
 - **Zaustavlja se priljev inozemnog kapitala na tržišta s višim rizikom** (tržišta u razvoju), pa eskalira problem refinanciranja dospjelih dugova u 2009.,
 - **Povećanje premija rizika** poskupljuje zaduživanje za rizične zajmoprimce,
 - Smanjuje se razina svjetske trgovine (vanjske), pada privatna potrošnja i investicije,
 - Proizvodnja i zaposlenost padaju, u 2009. godini svjetska ekonomija ulazi u recesiju.

2. Doba financijske krize i recesije (2)

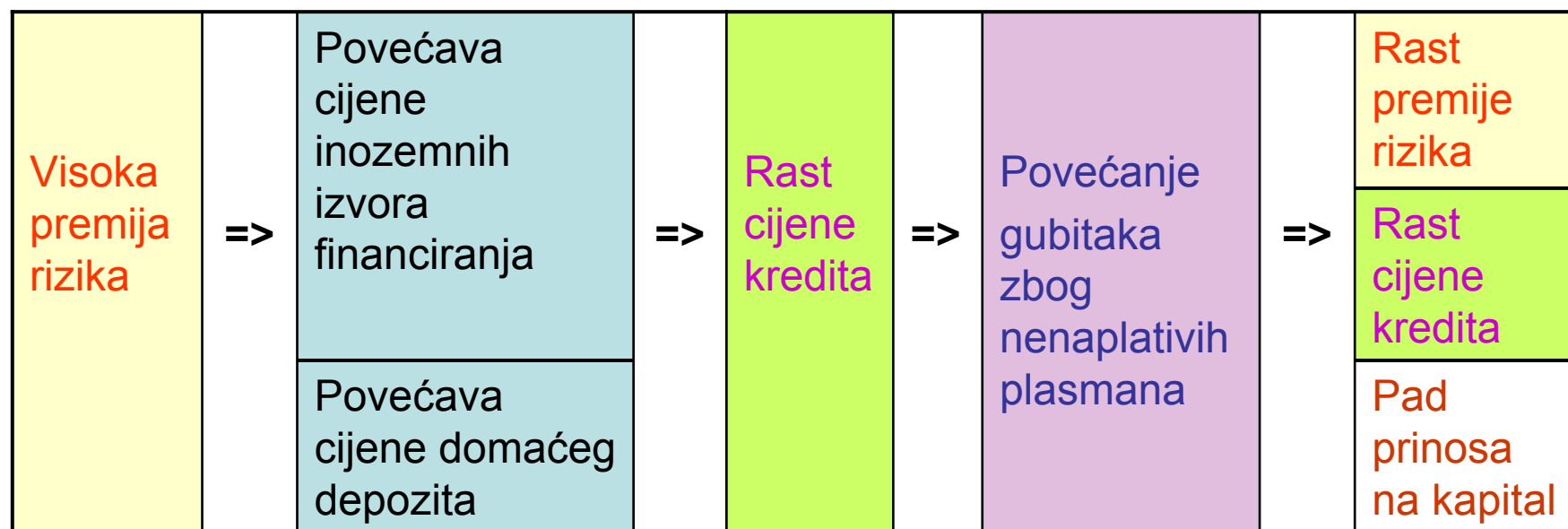
- **Hrvatsko financijsko tržište** suočava se sa zastojem u priljevu inozemnog kapitala, a prilagodba na nedostupnost inozemnog kapitala se odvija različito po segmentima:
 - Poduzeća su istisnuta s inozemnih ali i sa domaćeg financijskog tržišta,
 - Smanjuju troškove poslovanja, zaustavljaju investicije => pada proizvodnja i zaposlenost,
 - Stanovništvo smanjuje potrošnju i zaduživanje,
 - Najjači pad prodaje stanova i vozila => pad potražnje za dugoročnim kreditima,
 - Rastu financijski izdaci za postojeće dugove (otplata kredita i kamatni trošak),
 - Ne uspijeva se povećati štednja rezidenata unatoč smanjenoj privatnoj potrošnji,
 - Država povećava iznos osiguranog depozita i zaustavlja bijeg depozita iz banaka,
 - Nastavlja započete investicije unatoč smanjenim prihodima, što uzrokuje širenje nelikvidnosti u sektoru poduzeća, tek u lipnju 2009. pristupa inozemnom tržištu duga (750 mil. eura),
 - Kasni s fiskalnom prilagodbom, pa u kolovozu 2009. povećava poreze i trošarine,
 - Banke promptno reagiraju na oskudnost inozemnih izvora kapitala,
 - Ponuda viših kamatnih stopa na domaće depozite,
 - Povećavaju likvidnost pozajmnicama od inozemnih vlasnika, ukupno 2,1 mlrd. eura,
 - Zadržavaju dobit u kapitalu banke,
 - Središnja banka mijenja politiku i oslobađa rezerve likvidnosti
 - U bankama => ukida GOP-a, smanjuje stopu obvezne rezerve sa 17% na 14%, te smanjuje stopu minimalnog deviznog pokrića sa 28% na 20%, ukupno 1,7 mlrd. eura,
 - Iz rezervi HNB-a => direktna prodaja deviza na domaćem tržištu, neto 450 mil. eura,
 - Oslobodena likvidnost iskorištena je i za održavanje potrošnje javnog sektora.

2. Doba financijske krize i recesije (3)

- Smanjena dostupnost **inozemnog kapitala** u odnosu na razdoblje prije svjetske financijske krize i veća osjetljivost **premije rizika** na promjene u kreditnoj sposobnosti zajmoprimca će trajnije obilježiti svjetsko financijsko tržište;
- Domaće banke se sredinom 2009. godine suočavaju sa tendencijama:
 1. **Stagnacije kreditnog portfelja,**
 2. **Smanjenja nekamatnih prihoda,**
 3. **Povećanja gubitaka na nenaplativim plasmanima,**
 4. **Smanjenja profitabilnosti,**
- Reakcije banaka na promjene tržišta su slijedeće:
 - Smanjenje troškova poslovanja – prvo materijalnih, zatim troškova radne snage,
 - Smanjenje kreditne aktivnosti je trajnijeg karaktera pa se očekuje smanjivanje broja zaposlenih u bankama ali i u ostalim financijskim institucijama,
 - Ograničena ponuda kredita – nova ravnoteža s potražnjom na nižoj razini,
 - Ponuda kredita određena je stagnacijom razine domaćih depozita uz neatraktivno inozemno zaduživanje zbog više premije rizika => rezultat su relativno visoke kamatne stope na kredite,
 - Ravnoteža ponude (izvori financiranja) i potražnje za kreditima postiže se preko strožih uvjeta za kreditnu sposobnost klijenta i povećanih zahtjeva za osiguranje potraživanja,
 - Održavanje kvalitete kreditnog portfelja – zaštita potraživanja,
 - Interno - pojačana aktivnost naplate kredita, te restrukturiranje potraživanja,
 - Eksterno - jačanje pritiska na ubrzanje procesa naplate iz kolaterala.

3. Utjecaj promjena na banke (1)

- Financijska kriza i recesija gospodarstva doveli su do promjena u **strukturi cijene i u ponudi bankarskih kredita**;

- Za izlazak hrvatskog gospodarstva iz krize nužno je djelovati anti-recesijski, ali suočeni smo s dva pro-ciklična utjecaja:
 - Povećanje financijskog troška (**rast kamatnih stopa na kredite**),
 - Povećanje fiskalnog troška (**rast poreznog opterećenja**).

3. Utjecaj promjena na banke (2)

Interne aktivnosti banaka => cilj je smanjiti rizike i cijenu kapitala:

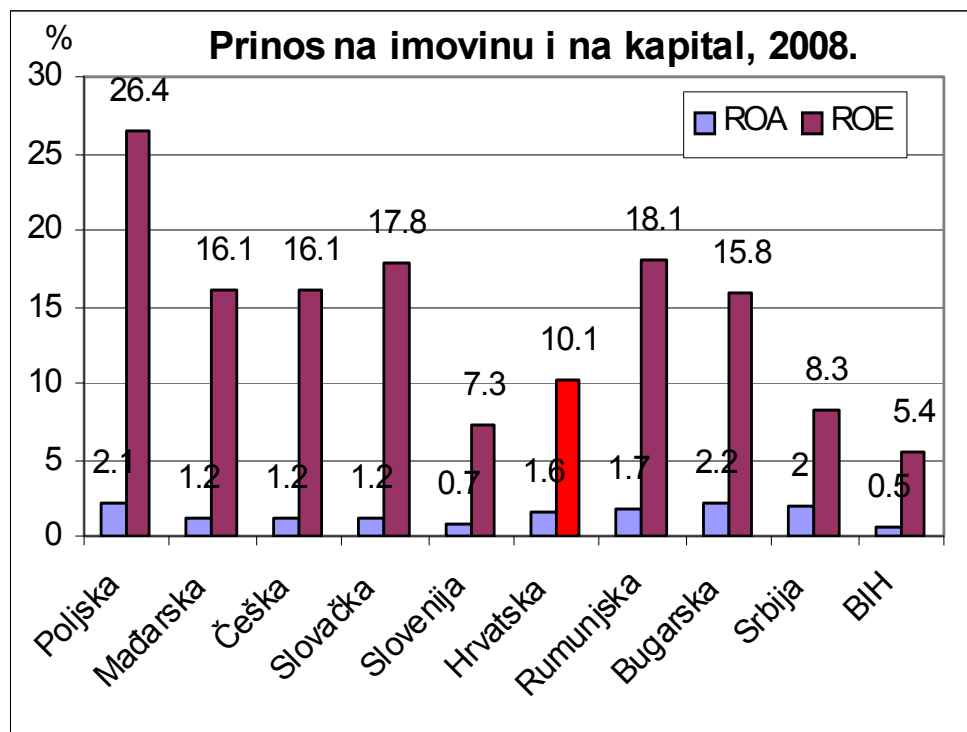
1. Smanjiti cijenu izvora sredstava,
 - Alternativa domaćem depozitu je inozemni kapital, a
 - Dostupnost i cijena inozemnog kapitala ovisi o prinosu na uloženi kapital,
2. Povećati dobit,
 - Kroz smanjenje gubitaka od nenaplativih plasmana, uz
 - Održanje kamatne marže na povišenoj prošlogodišnjoj razini,
3. Smanjiti premiju rizika,
 - Rizik ovisi o kvaliteti postojećeg portfelja, pa se mora
 - Povećati naplatu plasmana, što banke postižu kroz
 - Restriktivnije kreditne politike (stroži uvjeti za odobravanje kredita);

Eksterne aktivnosti ekonomske politike (nužne) za potporu procesu smanjivanja rizika i cijene kapitala na domaćem tržištu:

1. Fiskalna stabilnost,
 - Smanjiti istiskivanje privatnog sektora iz kredita banaka, kroz
 - Manje zaduživanje države na domaćem financijskom tržištu,
2. Valutna stabilnost,
 - Održati stabilan tečaj kune prema valutama (EUR i CHF) s kojima se indeksira 2/3 kreditnog portfelja hrvatskih banaka,
3. Potpora gospodarskim granama pogođenim krizom.

3. Utjecaj promjena na banke (3)

Konkurentnost prinosa na kapital

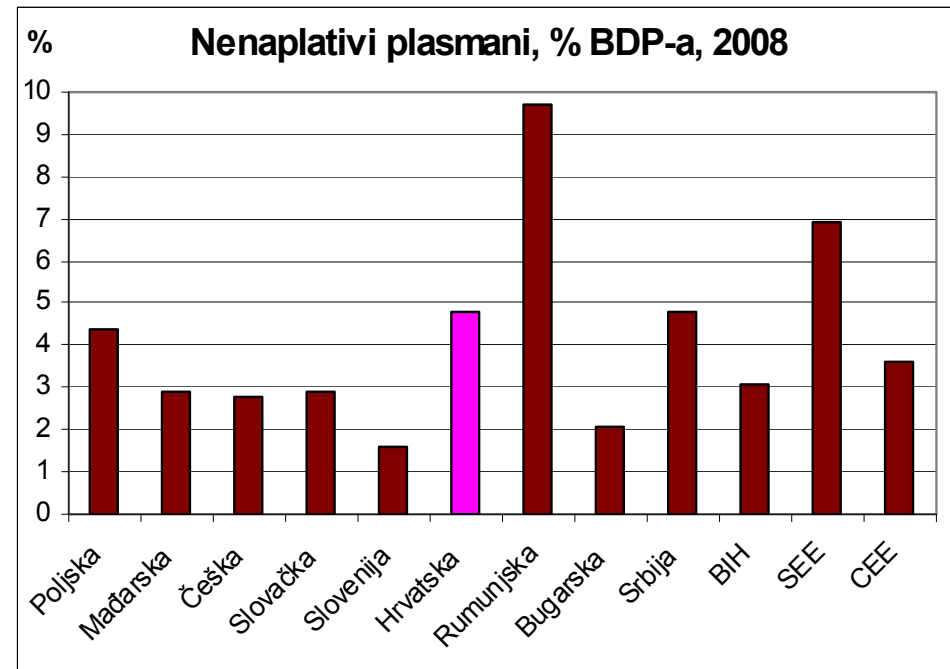
Izvor: središnje nacionalne banke, Raiffeisen istraživanja

- Hrvatske banke suočit će se s ograničenom ponudom kapitala na svjetskom tržištu,
- U privlačenju kapitala konkurirat će im banke na drugim tržištima s manjkom kapitala, te nebankarski sektori u zemlji i u inozemstvu,
- **Mjere konkurentnosti u potražnji kapitala su:**
 - prinos na angažirani kapital,
 - rizik ulaganja,
- Prinos na kapital =
$$\frac{\text{neto dobit banke}}{\text{angažirani kapital}}$$
- Angažirani kapital ovisi o rizičnosti portfelja (RWA);

3. Utjecaj promjena na banke (4)

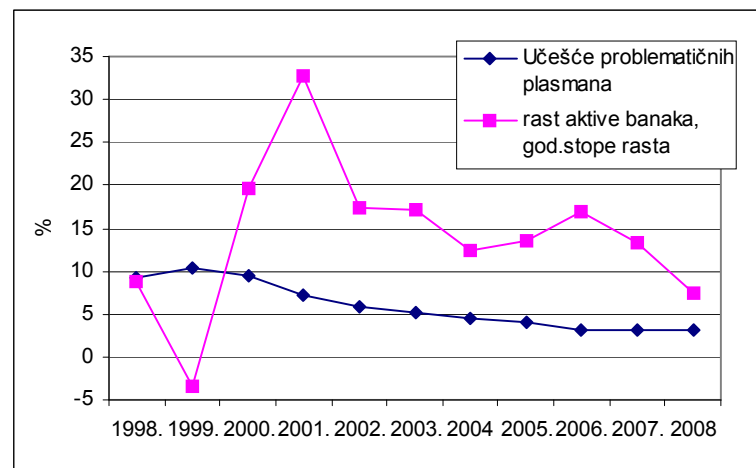
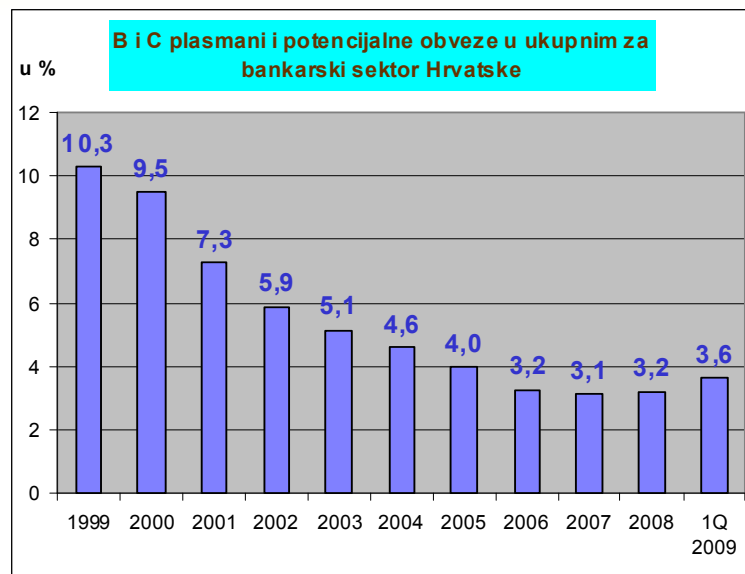
Konkurentnost kvalitete portfelja

- Porast nenaplativih plasmana vezan je za dubinu i trajanje ekonomskog pada,
- U prvoj fazi (**2009**) rastu problemi s otplatom duga poduzeća pogođenih krizom zbog smanjene realizacije:
 - Proizvodnja građevinskog materijala, namještaja, automobila (dijelova),
 - Graditeljski poduzetnici,
 - Trgovine namještaja i građ. materijala,
- U drugoj fazi (**2010**) povećavat će se problemi otplate kredita malih poduzeća i stanovništva.

Izvor: MMF, Raiffeisen istraživanja

3. Utjecaj promjena na banke (5)

Izvor: HNB, Raiffeisen istraživanja

- Tri su osnovna čimbenika kretanja učešća loših plasmana u ukupnim plasmanima:
 1. kretanje prosječne starosti portfelja (vrijeme proteklo od početka korištenja plasmana),
 2. kretanje kreditne sposobnosti klijenta,
 3. brzina pretvaranja naplate iz kolaterala u novac ili novi plasman;
- Proces smanjivanja koeficijenta loših plasmana u ukupnim do 2007. godine posljedica je kreditne ekspanzije, tj. smanjivanja prosječne starosti kredita u portfelju banaka,
- Dodatni razlog smanjivanja koeficijenta loših plasmana do 2007. je motiviranost dužnika da kroz prodaju imovine koja služi kao kolateral podmiri dugovanje (posljedica rasta cijena nekretnina),
- Recesija utječe na smanjenje prosječne kreditne sposobnosti dužnika od 2008. godine,
- **U 2009. godini:**
 - Zaustavljen rast kredita => starenje portfelja
 - Pad prodaje na tržištu nekretnina => smanjenje cijena kolateralne imovine=> Počinje brzi rast koeficijenta loših plasmana.

4. Predviđanje za 2010. godinu (1)

- Na hrvatskom financijskom tržištu dominiraju banke i klasični krediti,
 - **investicije na tržištu kapitala** promptno bilježe gubitak vrijednosti već kod naznake problema u poslovanju izdavatelja vrijednosnog papira zbog promjene senzibiliteta ulagača (mark-to-market vrednovanje),
 - gubitak vrijednosti **kredita** iskazuje se s vremenskim odmakom u odnosu na ulaganje na tržištu kapitala (IFRS pravila – ne iskazuje se predvidivi nego ostvareni gubitak),
 - iskazivanju gubitka po kreditima prethodi poduzimanje akcija kreditne institucije za očuvanje vrijednosti svog potraživanja - od produženja roka otplate do korištenja kolaterala;
- Na tržištu sa dominacijom klasičnog bankarskog kredita u ukupnoj vrijednosti imovine financijskih institucija negativan utjecaj krize se sporije iskazuje nego na tržištu sa dominantnim investicijama na tržišta kapitala;
 - kod konjunkturalnih kriza dominacija klasičnog kredita vodi ka ublažavanju učinka krize na financijski sektor a posredno i na veći stupanj otpornosti na krizu nego kod dominacije ulaganja na tržištu kapitala;
 - kod dugotrajnih strukturnih kriza kao što je sadašnja kriza globalnog financijskog sustava i nastavna recesija realne ekonomije, kreditne institucije će nakon iscrpljivanja svih mogućnosti reprograma, s vremenskim odmakom iskazati gubitak vrijednosti plasmana;
- **Zbog predvidivog trajanja krize najveći porast otpisa vrijednosti nenaplative imovine u hrvatskim bankama uslijedit će u 2010. godini.**

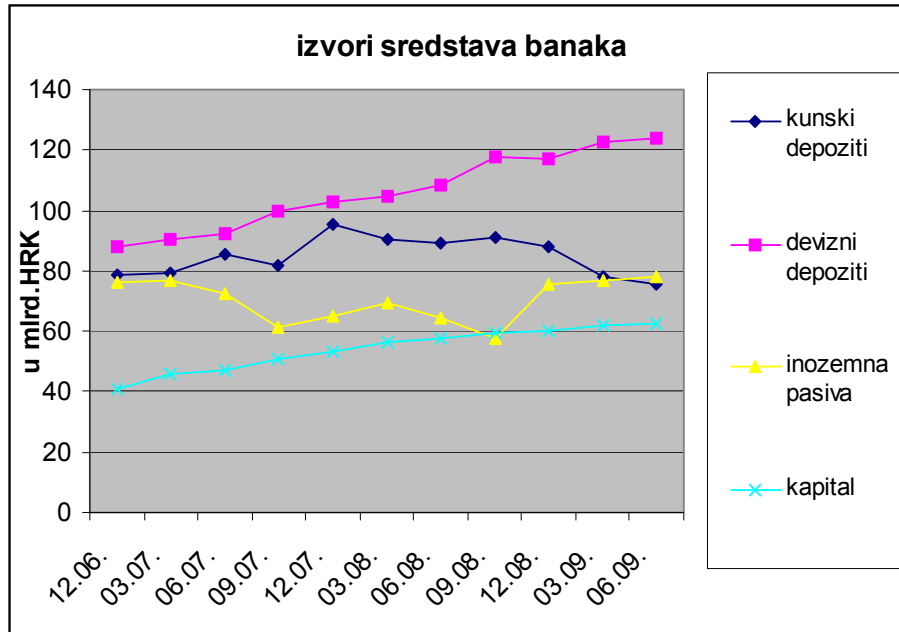
4. Predviđanje za 2010. godinu (2)

	Kamatna marža	B i C plasmani u ukupnim plasmanima i PO	Omjer rezervacija za rizike prema ukupnoj izloženosti kreditnom riziku	Pokrivenost B i C plasmana i PO rezervacijama
2005	3.6%	4.0%	3.2%	58.2%
2006	3.4%	3.2%	2.6%	54.8%
2007	3.3%	3.1%	2.5%	51.5%
2008	3.5%	3.2%	2.4%	48.4%
2009	3.5%	4.0%	2.7%	45.8%
2010	3.5%	4.9%	3.1%	45.4%

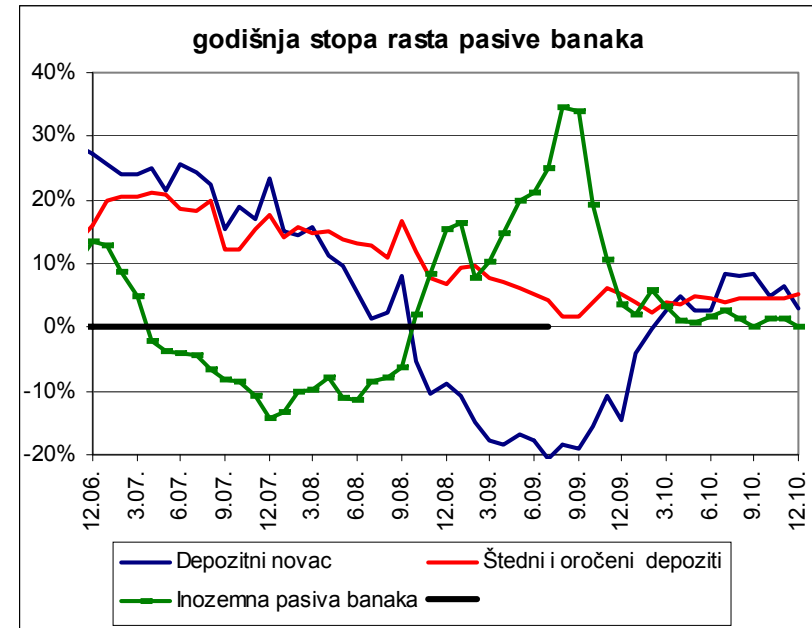
- Kretanje pokazatelja kvalitete portfelja je uz prinos najvažniji pokazatelj za privlačenje inozemnog kapitala u hrvatski bankarski sustav,
- Eskalacija nenaplativih potraživanja u slijedećoj godini rezultat je odgođenog djelovanja krize na kvalitetu kreditnog portfelja,
- U tim uvjetima **ne možemo očekivati značajno povećanje priljeva i smanjenje cijene inozemnog kapitala**, pa će izostati i željeni utjecaj na smanjenje cijene domaćih depozita.

4. Predviđanje za 2010. godinu (3)

Struktura financijskih izvora banaka

Izvor: HNB, Raiffeisen istraživanja

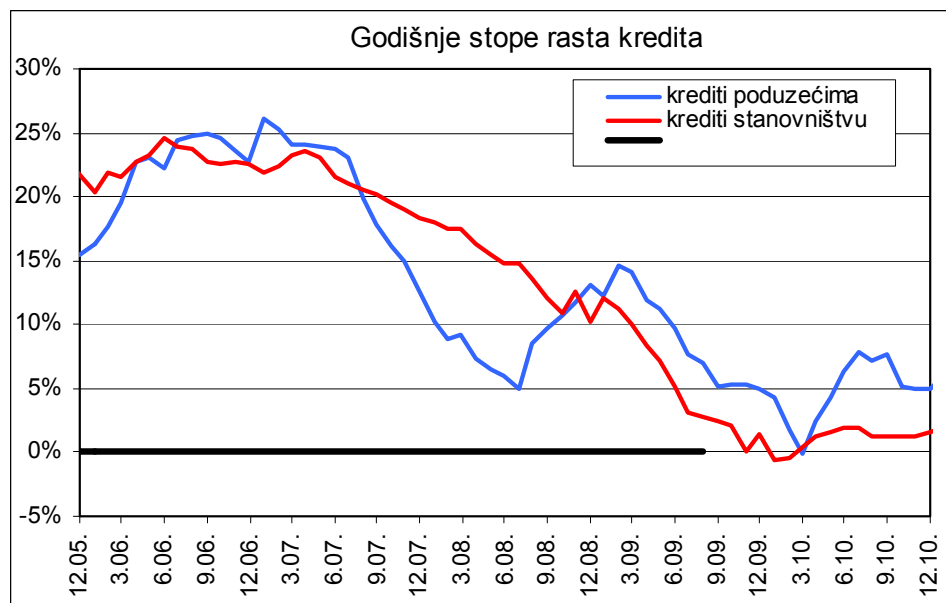

- Prelijevanje utjecaja svjetske financijske krize na hrvatsko financijsko tržište označilo je promjenu trenda u kretanju godišnjih stopa rasta depozitnog novca i inozemne pasive banaka u hrvatskom bankarskom sektoru,
- Do kraja 2009. godine struktura pasive banaka trebala bi se stabilizirati,
- **Za 2010. godinu predviđamo stabilnu stopu rasta domaćih depozita od 5%, te nastavak jačanja devizne komponente u ukupnim depozitima.**

4. Predviđanje za 2010. godinu (4)

Kreditni poduzećima i stanovništvu

- Usporavanje stope rasta kredita trebalo bi dosegnuti dno početkom 2010. godine,
 - **Poduzeća** - oporavak kreditiranja će se prvo pojaviti na području sezonskog kreditiranja domaće proizvodnje i uslužnog sektora s konačnim godišnjim rastom od 5%,
 - Očekujemo nastavak stagnacije kreditiranja investicija do 2011. godine,
 - **Stanovništvo** – zaustavljanje pada kreditnog portfelja, ali bez oporavka u 2010.
 - Stabiliziranje kratkoročnog kreditiranja, te nastavak stagnacije stambenog do 2011.

Izvor: HNB, Raiffeisen istraživanja

4. Predviđanje za 2010. godinu (5)

- **Kretanje kamatnih stopa**

- **Nema osnova za značajnije smanjenje kamatnih stopa** na domaće depozite, a posljedično ni na kredite u 2010. godini,
 - U pravcu smanjenja kamatnih stopa na domaće depozite utjecat će uspostavljanje ravnoteže ponude i potražnje za kreditima,
 - U pravcu povećanja kamatnih stopa na inozemni kapital utjecat će rast tržišnih kamatnih stopa (euribor) u drugoj polovici 2010. godine,
- **Kamatna marža domaćih banaka se neće smanjiti**, održava je visoka rizičnost domaćih klijenata (povećanje iznosa nenaplativih plasmana),
- Ne očekuje se povećanje regulatornog troška;

- **Produktivnost banaka**

- U uvjetima stagnacije rasta plasmana i prodaje financijskih usluga, upravljanje troškovima postaje glavno područje za diferencijaciju uspješnosti banaka, ali
- Rastu operativni troškovi poslovanja po jedinici prodaje zbog
 - Trajnog smanjenja volumena prodaje (kreditiranja),
 - Složenijih zahtjeva regulatora za višestruku kontrolu i izvještavanje,
- Rezultat je tendencija ka daljnjem okrupnjavanju banaka.